

Igor ȘEVCENCO,

lector asistent al Catedrei Drept public
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept,

Olga DOBĂ,

asistent universitar al Catedrei Drept public
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept

UNELE ASPECTE PRIVIND PARTICIPAREA MINORULUI ÎN PROCESUL PENAL

Rezumat

Minorul este un subiect al drepturilor și libertăților fundamentale, de aceea acțiunile care îl privesc trebuie să fie călăuzite, în primul rând, de interesul superior al copilului. Standardele internaționale și cele naționale sunt instrumente pentru promovarea drepturilor copilului, în general și particular, pentru a asigura respectarea drepturilor acelor copii care sunt afectați de procesul penal. Ele trebuie să se anexeze pe nevoile și interesele specifice ale minorilor, care diferă în numeroase situații de cele ale adulților și care e necesar să fie implementate în practică. În nici un caz minorii nu trebuie să fie calificați drept „cetățeni mici cu drepturi mici”.

Summary

The minor is a subject of the fundamental rights and freedoms, so his actions must be guided, first of all by the child's superior interest. The international and national standards are the tools for promoting child rights, in general and particularly, to ensure the rights of those children who were affected by the criminal trial. They must be focused to the children's specific needs and interests, which differs in many situations by those of the adults and which is necessary to be implemented in practice. By no means should the children not be qualified as small citizen with small rights.

Interesul pentru drepturile minorului înscrise în acte juridice cu caracter internațional a apărut în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, când este atestată prima mișcare preocupată de aspectele referitoare la dezvoltarea copilului, principalele deziderate ale acestei mișcări erau axate pe protecția acestuia împotriva neglijării, exploatării și a violenței. În Europa perioada ulterioară acestei mișcări s-a caracterizat prin deschiderea unui număr considerabil de instituții publice de ocrotire, școli, instituții separate pentru copiii delincvenți. Concomitent, în perioada dată s-a pus accentul și pe ideea drepturilor de participare a minorului la luarea deciziilor cu privire la problemele importante din viața lor. În acest sens, au fost adoptate mai multe acte internaționale ce au recunoscut drepturile copiilor și au stabilit standardele în abordarea protecției lor. Principalul actor internațional care era partizanul promovării drepturilor copiilor fără echivoc s-a dovedit a fi Organizația Națiunilor Unite care a adoptat o serie de standarde privind protecția

drepturilor copilului care vin în contact cu activitatea organelor judiciare cum sunt: poliția, procuratura și instanța judecătorească, printre mecanismele adoptate de ONU în această privință se înscriu:

- convenția Organizației Națiunilor Unite cu privire la drepturile copilului, 1989;
- regulile standard minime ale ONU pentru administrarea justiției juvenile (regulile de la Beijing), 1985;
- principiile ONU pentru prevenirea delicvenței juvenile (principiile de la Riyadh), 1990;
- principiile de acțiune privind copiii în sistemul penal, adoptate în 1997 de Consiliul Economic și Social al Organizației Națiunilor Unite, care dezvoltă anumite principii conținute în Convenția ONU cu privire la drepturile copilului și oferă principii utile pentru activitatea poliției, procurorilor, avocaților și judecătorilor la nivel național, atunci când intră în contact cu copii-victime sau copii-martori.

Standardele se referă la sisteme centrate pe copil, care să recunoască faptul că un minor, aflat în contact cu sistemul juridic, este subiect al drepturilor și libertăților fundamentale și să asigure că toate acțiunile vor fi călăuzite, în primul rând de interesul superior al copilului.

Aceste standarde sunt instrumente esențiale pentru promovarea drepturilor minorului, în general și pentru asigurarea respectării drepturilor copiilor afectați de sistemul juridic.

Atunci când minorii intră în contact cu profesioniștii din domeniul juridic, ei pot fi traumatizați. De aceea persoanele din sistemul juridic au obligația de a respecta drepturile și nevoile copilului și de a-l trata cu înțelegere.

Problemei protecției drepturilor copilului e necesar să i se acorde o atenție deosebită atât în cazul copiilor care sunt în evidența sistemului de justiție din cauza infracțiunilor comise, cât și atunci când copilul este audiat în cauze penale sau de orice fel. Convenția ONU cu privire la drepturile copilului stabilește principiile de bază ale protecției copilului. Art.12 din Convenție, care se referă la dreptul copilului de a-și exprima liber opinia asupra oricărei probleme care îl privește, ocupă un loc principal. Convenția stipulează că copilul este o entitate autonomă, prevedere care este în dezacord cu concepția tradițională conform căreia interesele copilului coincid cu cele ale părinților.[1]

Totuși această entitate nu e independentă, copilul nu poate fi doar un obiect pasiv al măsurilor de protecție. Principiul ascultării opiniei copilului în funcție de vârsta și gradul lui de maturitate nu se tratează ca o sursă de autodeterminare a copilului, ci implică participarea lui la procesul de luare a deciziilor ce îl privesc.

Dreptul copilului la opinie și protecția copilului urmărit pentru infracțiuni penale nu pot fi considerate ca fiind echivalente. Dreptul la apărare al unui copil rezultă din alte reguli decât cele conform cărora opinia copilului trebuie să fie luată în considerare, avându-se în vedere vârsta și gradul lui de maturitate. Prevederile articolelor 37 și 40 din Convenție, precum și alte reguli internaționale relevante, au prioritate în acest context.

Depunerea mărturiilor de către un copil în justiție se înscrie în cadrul ad-

ministrării probelor în procesul penal și se referă la existența unor fapte concrete, nu la opiniile copilului vizavi de aceste fapte.

Noțiunea definită de art.12 al Convenției are un caracter mai larg decât cel al mărturiei, pentru că poate să se refere la aprecierea subiectivă de către un copil a situației și a interesului său.

Constituția Republicii Moldova garantează accesul liber la justiție al cetățenilor. Art.20 prevede că „Orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime.[2]

În conformitate cu prevederile art.53, alin.5 din codul familiei, copilului îi este recunoscut dreptul de a depune plângeri la autoritatea tutelară, iar la 14 ani de a depune cereri în instanța de judecată.[3]

Însă pentru realizarea acestor drepturi, înainte de toate copilul trebuie să le cunoască. Atunci când este necesar minorul trebuie să primească gratis consiliere juridică specializată.

În lege nu este prevăzută acordarea asistenței juridice gratuite în mod obligatoriu din partea unui avocat, pentru ca orice copil să poată primi asistență juridică și informațiile necesare pentru a-și cunoaște drepturile și posibilitățile legale de apărare, atunci când drepturile și interesele lui sunt încălcate.

Legal cei care trebuie să intervină pentru ca copilul să beneficieze de toate serviciile, inclusiv de consiliere juridică, sunt reprezentanții autorității tutelare.

Conform legislației procesuale – penale, copilul supus abuzului poate avea mai multe calități procesuale în funcție de etapele procesului. Pentru fiecare din ele legea recunoaște anumite drepturi și obligații diferențiate. Astfel, copilul poate avea calitate de victimă, parte vătămată sau martor.[4]

Audierea copilului în cadrul unui proces penal este efectuată de către reprezentantul organului de urmărire penală sau de către instanța de judecată. În unele cazuri audierea copilului în cadrul urmăririi penale poate fi efectuată direct de către procurorul care conduce urmărirea penală. Specialiștii enumerați sunt singurii împuterniciți de lege pentru efectuarea audierii persoanelor în cadrul procesului penal și nu pot delega aceste obligații altor persoane. În unele cazuri pentru efectuarea audierii adecvate ei pot solicita asistența unor specialiști „pedagog, psiholog, psihiatru”.

Spre deosebire de experiența altor state, legislația națională nu prevede posibilitatea ca altă persoană să fie împuternicită direct pentru efectuarea audierii martorului. Spre exemplu în Polonia audierea copilului victimă a unui abuz, în special a abuzului sexual, poate fi încredințată unui psiholog cu experiență în domeniu, iar ofițerul de urmărire penală asistă la audiere prin folosirea mijloacelor tehnice.

Sălile de audiere ale Comisariatelor de poliție și ale instanțelor de judecată rareori sunt spații potrivit amenajate pentru intervierea copiilor. Prezența unui număr mare de oameni, îmbrăcăminte specială a judecătorilor, procurorilor, polițiștilor, spațiul impunător, declarații oferite în picioare, poziționarea la niveluri diferite a copilului și a membrilor completului de judecată sînt elemente ce pot descuraja copilul și îi pot influența conținutul declarațiilor.

Legislația moldovenească menționează reguli speciale privind modalitatea de citare a minorului pentru audierea sa, însă nu prevede modalități de informare și pregătire a acestuia pentru audierea ce urmează. Minorul nu se înștiințează personal prin citație, cum se întâmplă în cazul adulților. El este invitat să facă declarații în calitate de martor prin intermediul reprezentantului legal, iar în cazul copilului instituționalizat, prin intermediul administrației instituției art.478 CPP.

Conform regulilor generale stabilite de legislația Republicii Moldova art.106 din CPP, „audierea se efectuează la locul desfășurării urmăririi penale sau cercetării judecătorești”. Legea permite în caz de necesitate ca audierea să fie realizată la locul aflării martorului.

Reieșind din acest context al legii, este posibil ca un copil să fie audiat de reprezentantul organului de urmărire penală în afara instituțiilor pe care le reprezintă într-un spațiu special amenajat pentru audierea copiilor.

În conformitate cu legislația moldovenească audierea martorului se efectuează, de regulă, în timpul zilei între orele 6.00-22.00. În cazuri excepționale audierea poate fi realizată și în timpul nopții. În asemenea cazuri persoana care efectuează această procedură trebuie să specifice în procesul verbal de fixare a audierilor care a fost motivul intervievării în perioada respectivă de timp. Audierea copilului nu poate dura mai mult de 2 ore fără pauză și, în total nu poate depăși 4 ore pe zi.

Conform actelor internaționale, în special a Principiilor de acțiune privind copiii în sistemul penal, care au fost adoptate în 1997 de Consiliul Economic și Social al Organizației Națiunilor Unite și care dezvoltă anumite principii ale Convenției ONU cu privire la drepturile copilului, se recomandă statelor părți să revizuiască, să evalueze și să îmbunătățească situația copiilor martori ai unor infracțiuni în raport cu probele și procedurile, pentru a asigura protecția deplină a drepturilor copilului. [5]

Contactul direct între copilul victimă și agresor trebuie evitat, pe cât de mult este posibil, în timpul investigațiilor, precum și al audierilor în proces. Identificarea copilului victimă în mass - media trebuie interzisă, în cazurile în care este necesară protecția intimității copilului.

Legislația procesuală penală cu privire la audierea copilului - victimă în calitate de martor stipulează că minorul poate face declarații în calitate de martor în cadrul urmăririi penale și în instanța de judecată cu privire la fapta ce s-a comis împotriva lui. Conform art.479 și 481 CPP la audierea minorului este obligatorie participarea pedagogului sau a psihologului.

Bibliografie

1. Convenția Organizației Națiunilor Unite cu privire la drepturile copilului adoptată de Adunarea Generală la 20 11 1989.
2. Constituția Republicii Moldova adoptată la data de 29. iulie 1994.
3. Codul familiei al Republicii Moldova.
4. Codul de procedură penală al Republicii Moldova.
5. Principiile de acțiune privind copiii în sistemul penal.